

Nr 6.

Ankom till Riksdagens kansli den 4 mars 1913 kl. 4 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av inom båda kamrarna väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åvägabringande av en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens småskolor och folkskolor.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 214, har herr *Sandstedt* hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda på vad sätt en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens små- och folkskolor må kunna komma till stånd och för Riksdagen framlägga förslag härom.

I avseende å motiveringen för ifrågavarande hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Inom Första kammaren har herr *Gullberg* väckt en med nu före-

Likalydande motion i Första kammaren.

Första kammarens första tillfälliga utskott, som till förberedande behandling fått mottaga sistnämnda motion, har i sitt utlåtande anfört:

Första kammarens utskott.

»Den av motionären framförda frågan synes utskottet vara av stor betydelse. Detta torde väl även vara Riksdagens mening, alldenstund 1912 års Riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, för anställande

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 2 avd. 6 häft. (Nr 6.) 1

genom överstyrelsens för rikets allmänna läroverk försorg av undersökningar rörande munhygien vid de allmänna läroverken — vilka undersökningar skulle verkställas under loppet av åren 1913—1915 å samtliga elever vid de allmänna läroverken — för år 1913 beviljat ett anslag av 2,000 kronor.

Utskottet inser emellertid till fullo, att försök till genomförande av en mera effektiv tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor komme att möta avsevärda svårigheter, först och främst ur ekonomisk synpunkt, men även i andra hänseenden. Och klart är, att i vårt land med dess betydande geografiska avstånd och delvis glesa befolkning en från början färdig organisation för detta ändamål näppeligen kan tänkas.

Men ehuru utskottet sålunda har blicken öppen för de svårigheter, som möta för genomförande av vidsträcktare reformer på det område, motionen avser, är det dock utskottets mening, på grund av frågans stora betydelse ur allmänt sanitär synpunkt, att åtgärder för dess lösning böra eftersökas.

Lyckligt vore, om för främjande av tandvård bland folkskolebarn åtgärder kunde vidtagas, som bleve effektiva utan att vara ekonomiskt alltför betungande. En viktig roll spelar givetvis upplysningsarbetet; och då man torde kunna förutsätta, att sådant endast undantagsvis ingår i barnens uppfostran i hemmen, bör undervisning om vikten av tändernas vård i folkskolan bedrivas både så tidigt och så ingående som möjligt. Därjämte böra barnen tillhållas att vårda sina tänder, och torde tillsynen härutinnan kunna begynna redan i småskolan.

Tydligtvis innebär emellertid en effektiv tandvård mera än den nu nämnda undervisningen och tillsynen. Enligt tillgängliga upplysningar lära flertalet barn redan vid sitt inträde i skolåldern lida av tandröta och följaktligen behöva läkarevård. Huru en dylik läkarevård skulle kunna på landsbygden göras mera allmänt tillgänglig, tillåter sig icke utskottet att bedöma. Man kunde möjligen tänka sig anställande av distriktstandläkare (tandinspektörer). Antalet dylika läkare skulle väl icke behöva bli allt för stort, enär distrikten kunde göras ganska omfattande. Därest anordningen genomfördes successivt, skulle jämväl den ekonomiska tungan bli mindre kännbar.

Under åberopande av vad i det föregående anförts, får utskottet hemställa, att Första kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes låta utreda, på vad sätt en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens små-

och folkskolor må kunna komma till stånd samt för Riksdagen framlägga förslag härom.»

Reservationer hava avgivits av herrar *Hammar skjöld*, *Valerius Olsson* och *Magnusson*.

Första kammaren har bifallit sitt utskotts hemställan, varefter detta beslut genom protokollsutdrag delgivits Andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Första kammarens beslut.

Frågan om vården av skolungdomens tänder har redan tidigare varit föremål för Riksdagens behandling.

Andra kammarens utskott.

I en vid 1904 års riksdag inom Andra kammaren väckt motion, nr 1, anhöll nämligen herr *Wavrinsky* att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta genom sakkunniga utreda, bland annat, huru regelbunden och planmässig undersökning och vård av skolungdomens tänder, särskilt i städerna, lämpligen skulle kunna beredas, samt till Riksdagen inkomma med de framställningar, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Motion vid 1904 års riksdag.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott, till vilken motionen överlämnades, uttalade i fråga om nu förevarande del av motionen, att utskottet till fullo behjärtade motionärens ovan återgivna hemställan och ansåge, att det vore i hög grad önskligt, om en dylik planmässig undersökning och vård av tandsjukdomar hos skolungdomen kunde åstadkommas. Men enligt utskottets mening skulle för en sådan undersökning och vård på grund av det synnerligen stora sjukmaterialet erfordras ett betydande antal undersökare och vårdare. Det vore möjligt att man i vissa städer, synnerligast i de större, skulle, om ock med stora kostnader, kunna ordna det så, att en del av ungdomen erhöles tillsyn och vård i förevarande hänseende, men i de mindre städerna och på landsbygden, där likväl huvudmassan av befolkningen vore boende, bleve sådana anordningar så gott som outförbara, därför att erforderlig tandläkarpersonal ej stode till buds. Och vem skulle bestrida alla de utgifter, som en dylik vård, där den vore möjlig att åstadkomma, skulle kräva?

Utskottet anförde vidare såsom sin mening, att de närmaste åtgärderna för vinnande av en obestriddt önskvärd begränsning av tandrötan borde gå ut på bestämmelser i den riktningen, att allmän hälsolära gjordes till obligatoriskt undervisningsämne i våra skolor och för de värnpliktige, varvid undervisningen skulle meddelas av fullt kvalificerade personer.

Det viktigaste av läran om tändernas och munhålans ändamålsenliga vård kunde då utan svårighet meddelas i samband med undervisningen i den allmänna hälsoläran. På sådant sätt och genom att dessutom bland allmänheten söka sprida kännedom rörande tanksjukdomarnas uppkomstsätt, deras behandling och vård o. s. v. skulle man enligt utskottets mening så småningom med utsikt till framgång kunna upptaga striden mot även denna sjukdom. Något sådant förslag hade emellertid icke blivit av motionären framställt.

På sålunda anförda skäl hemställde utskottet, att motionen ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda. Denna hemställan blev också av kammaren bifallen.

Utskottet

I likhet med motionären anser utskottet åstadkommandet av en effektiv vård av skolungdomens tänder vara en fråga av omfattande betydelse. Enahanda uppfattning torde också statsmakterna få anses hava ådagalagt, då 1912 års Riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beviljade ett anslag på extra stat för år 1913 av 2,000 kronor för anställande genom överstyrelsens för rikets allmänna läroverk försorg av undersökningar rörande munhygien vid de allmänna läroverken. Dessa undersökningar skulle verkställas under loppet av åren 1913—1915 å samtliga elever vid de allmänna läroverken.

Ännu ett uttryck för det alltmer framträdande kravet på en rationell tandvård är den i motionen omförmälda, av Svenska nationalföreningen för munhygienens befrämjande och Sveriges tandläkarförbund i januari 1912 till Kungl. Maj:t ingivna framställning, varuti anhölls om utseende av sakkunniga för utredning av den offentliga tandvårdens ordnande. Denna framställning har ännu icke prövats av Kungl. Maj:t, men är, enligt vad utskottet erfarit, föremål för synnerlig uppmärksamhet.

Utskottet får vidare framhålla, hurusom folkundervisningskommittén i sitt den 20 december 1911 avgivna betänkande, angående folkskoleseminarierna, i den föreslagna undervisningsplanen intagit jämväl en hygienisk kurs, som väl även torde omfatta undervisning i tandvård. Efter vad utskottet erfarit, är undervisning i tandvård också avsedd att inbegripas i det blivande förslaget till undervisningsplan för folkskolorna.

Såsom av motionen framgår, åsyftar motionären en utredning i fråga om tandvården särskilt vid landsbygdens små- och folkskolor. Av motiveringen att döma synes motionären härvid hava utgått ifrån att frågan för städernas vidkommande, såväl med hänsyn till folk- och småskolor som till de allmänna läroverken, skulle vara på god väg att ordnas till det bästa. Detta torde emellertid knappast kunna sägas vara fallet.

Visserligen har, enligt vad överstyrelsen för rikets allmänna läroverk uppgivit i sin skrivelse den 30 september 1911 i fråga om anslaget till munhygieniska undersökningar vid de allmänna läroverken, varom ovan förmållts, en skoltandklinik alltsedan 1909 varit anordnad vid Stockholms stads folkskolor, varjämte ytterligare en dylik klinik under höstterminen 1911 inrättats vid nämnda skolor å Södermalm. Dessutom har en skoltandklinik anordnats vid Göteborgs folkskolor samt vidare överenskommelse träffats med tandläkare angående undersökning och behandling av folkskolebarnen å 20 å 30 andra platser i landet. Emellertid torde, även för stadskommunernas vidkommande, ännu mycket återstå att göra i ifrågavarande avseende.

Med hänsyn till att spørgsmålet om vården av skolungdomens tänder beträffande det stora flertalet av landets skolor, enligt utskottets uppfattning sålunda ännu icke är till någon del löst, håller utskottet före, att en utredning i av motionären åsyftad riktning bör omfatta all skolungdom utan undantag, på landet och i städerna. De undersökningar i förevarande avseende, som i enlighet med vad ovan sagts på statens bekostnad skola verkställas å de allmänna läroverkens ungdom, torde därvid bliva till betydande gagn.

Vad därefter angår sättet för anordnande av denna tandvård, har utskottet väl betänkt de svårigheter, såväl ekonomiska som lokala, vilka särskilt på landsbygden torde komma att uppstå vid försök till frågans lösning. Lyckligast vore givetvis, om en av det allmänna organiserad vård av all skolungdoms tänder kunde åstadkommas. Skulle under vissa förhållanden oöverstigliga svårigheter härför yppa sig, vore dock mycket vunnet, om tandvård anordnades å de orter, där omständigheterna medgäve det. Å övriga orter skulle den undervisning i tandvård, som, efter vad ovan sagts, lärar bliva obligatorisk i folkskolorna, i förening med tillsyn över tandvården från lärarens sida, utan tvivel bliva ett kraftigt medel till munhygienens höjande. Undervisningen i munnens och tändernas dagliga vård är nämligen så enkel, att varje lärare skulle kunna meddela denna undervisning, blott han själv under sin egen utbildning erhållit tillräcklig kunskap i ämnet. Lärarens upplysnings- och tillsynsverksamhet behövde då likväl kompletteras med den behandling av redan skadade tänder, som därtill anlitate tandläkare vid verkställda inspektioner skulle ombesörja. En blivande utredning torde komma att giva vid handen, vilka vägar, som äro de lämpligaste för det ifrågavarande önskemålets ernående.

Såsom härovan framhållits, borde en utredning i nu ifrågavarande

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 2 avd. 6 häft.

avseende enligt utskottets mening omfatta *all* landets skolungdom. Då emellertid Första kammaren i enlighet med sitt utskotts hemställan redan bifallit det föreliggande yrkandet i oförändrad form och då ju Kungl. Maj:t är oförhindrad att giva en blivande utredning i ämnet den omfattning, utskottet, på sätt ovan sagts, för sin del finner önskvärd, anser sig utskottet böra göra en hemställan av enahanda innebörd som Första kammarens utskott.

Under återopande av det sålunda anförda, får utskottet alltså hemställa,

att Andra kammaren ville i likhet med Första kammaren för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens små- och folkskolor må kunna komma till stånd samt för Riksdagen framlägga förslag härom.

Stockholm den 4 mars 1913.

På utskottets vägnar:

M. ENDERSTEDT.

Reservation

av herrar *Johanson* i Gäre och *Mörtsell*.

Det skulle här antecknas, att herr *Lundgren* i Björna icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
